

Oktatás
Tanítás/tanulás
Didaktika

Dr. Konczos Csaba

NYME AK

Győr

Tanítási stílusok

- A tanítást-tanulást elősegítő sémák (Mosston, 1994).
- Jellemző a tantárgyhoz való kötődés és nem a tanári egyéniséggel való kapcsolat (Ashworth, 1994).
- A tanítási stílusok nem képviselik a tanári reprezentációt (felfogás, szemlélet).
- Spektrum elmélet (a tanár és tanuló döntéseinek egymáshoz viszonyított arányai) irányai:
  - Reproductív stratégia (a tanár hoz minden döntést, a tanuló végrehajt, reprodukál).
  - Produktív modell (a döntéshozatal súlya a tanuló felé tolódik el (újszerű ismereteket, tudást produkálnak)).

- **A pedagógia tárgya:**
- A nevelés valósága.
- Ennek vizsgálatakor a következő összefüggésekre kell tekintettel lenni:
- A nevelés mindig két ember között megy végbe.
- A nevelő és a nevelendő személy között zajló kölcsönös folyamat.

Nevelő ← → Nevelendő

Nevelési célok,

Nevelési tartalmak,

A nevelés feltételei

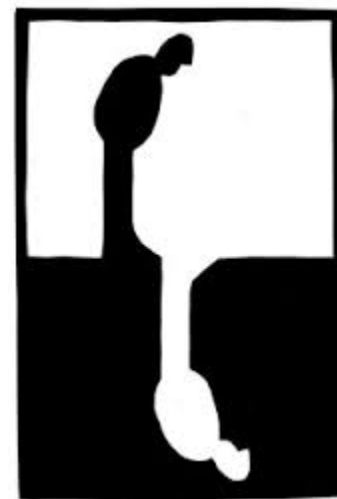
- A nevelés és az oktatás viszonya:

- Az ember mint szellemmel, értelemmel rendelkező lény:
- Az ember képes önálló gondolatok létrehozására, tárgyak megnevezésére.
- Képes céltudatosan, tervszerűen cselekedni.
- Képes a világot átalakítani. (Pozitív és negatív hatások.)
- Képes az időt érzékelni, tagolni, beosztani.
- Képes előrevetíteni, megtervezni a jövőt.
- Képes céljait megvalósítani.

- Az ember értelme révén képes magától eltávolodni, és saját magát tekinteni megfigyelése tárgyának. (Cogito ergo sum. Descartes)
- Nevelésre vonatkozó következtetések:
- Az ész és a szellem felszabadítja az embert a természet kényszere alól, megalapozza rendkívüli tanulási képességét.
- Az emberi értelem és szellem nem magától fejlődik.
- Tanítással, neveléssel fejleszthető.

A sporttevékenység mint oktatási folyamat

- Didaktikai alapfogalmak
  - Tanulás (szűk értelmezése): a verbális tanulással azonosítja (emlékezet fejlesztését, szövegek megértését, definíciók megtanulását, az ismeretek elsősorban kognitív elsajátítását jelenti.
  - A megfogalmazás hibái:
    - A gyakorlati ismeretek, jártasságok, készségek, képességek kialakítása nem képezte a tanulás tárgyát.
    - A személyiségfejlesztés elkülönül a tanulástól.
    - A tanuló passzív, reprodukív szereplő.

A tanulás

- Tanulásnak tekintendő az elméleti és gyakorlati ismeretek, jártasságok és készségek elsajátítása, képességek kialakulása, meghatározott viszonyulások, értelmi, akarati tulajdonságok fejlődése, valamint a magatartás tanulása is (Ballér, 1981).
- A tanulás folyamata mindig verbális kommunikáció révén, szenzoros és motoros összetevőkkel, szociális mezőben zajlik (Báthory, 1992).
- A tanulás a pszichikum módosulása a külső tényezők hatására...(NAT 1995).
- Az információ, ill. készség különböző típusainak elsajátítása Pszichológiai lexikon, 1997).
- Tanítás tanár helyett tanulás tanuló.

Az oktatási folyamat

- ...e folyamatban a műveltségi javak aktív feldolgozása, hatékony elsajátításának megvalósulása mellett kialakul a tanulók autonóm tanulásra való képessége, kognitív önszabályozása, valamint a tanulási motivációnak magas szinten szerveződő önszabályozása is.
- ...a folyamat minden esetben interperszonális, kommunikatív, interaktív cselekvések, tevékenységek sorozata.

(Réthy, 1998)

Az oktatási folyamat szerkezeti felépítése

- Makrostruktúrája:
  - ismeretszerzés
  - alkalmazás
  - rendszerezés
  - rögzítés
  - ellenőrzés
  - értékelés

(Nagy Sándor)

Az oktatási folyamat szerkezeti felépítése

- Mikrostruktúrája:
  - a figyelem felkeltése,
  - a motiváció biztosítása,
  - célok ismertetése,
  - a tanulandók hasznosságának, használhatóságának ismertetése,
  - az előzetes ismeretek felidézése,
  - az előzetes tudás előhívása, a rögzítés,
  - az alkalmazás,
  - a teljesítmény mérése, értékelése

Didaktika

- Az oktatás szó kifejezi a tanítás és a tanulás együttesét, melynek fókuszában a tanuló, sportoló áll.
- A „**Mit tanítunk?**” és a „**Hogyan tanítunk?**” kérdésekre a választ csak a középpontban álló személyiség pszicho-pedagógiai sajátosságainak figyelembevételével lehet megadni.

A motoros cselekvések oktatásának alapfogalmai

- A testnevelés és sportoktatás folyamata:
  - egy mozgásos cselekvés elsajátítása,
  - egy mozgáskészség kialakítása.

- Szakaszai:
  1. Az ismeret átadása és feldolgozás szakasza
(megértés fázis)
  2. Az elsajátítás szakasza
(durva koordinációs fázis)
(finom koordinációs fázis)
  3. Az alkalmazás szakasza
(kompetencia fázis)

A motoros oktatás folyamatának didaktikai sajátosságai

- A motoros cselekvéstanulás kiindulópontja a mozgásképzet (ideomotoros) belső kép
- A megértés sajátosságaiból adódó feladatok:
  - Előképzettség
    - Mozgástapasztalatok, mozgáskészlet
  - Értelmi képesség
    - Terminológia használat
  - Vizualitás
    - Tér, idő, dinamika
  - Mozgásképzet
    - A tudatosított figyelem kapcsolja össze a kinesztetikus információkat a külső információkkal

A motoros oktatás folyamatának didaktikai sajátosságai

- Alapfeltételül a motoros képességek megfelelő színvonala szolgál
  - Mozgáskészség kialakulásának folyamata
  - Motoros képességek fejlődése
    - Célgyakorlatok
    - Rávezető eljárások

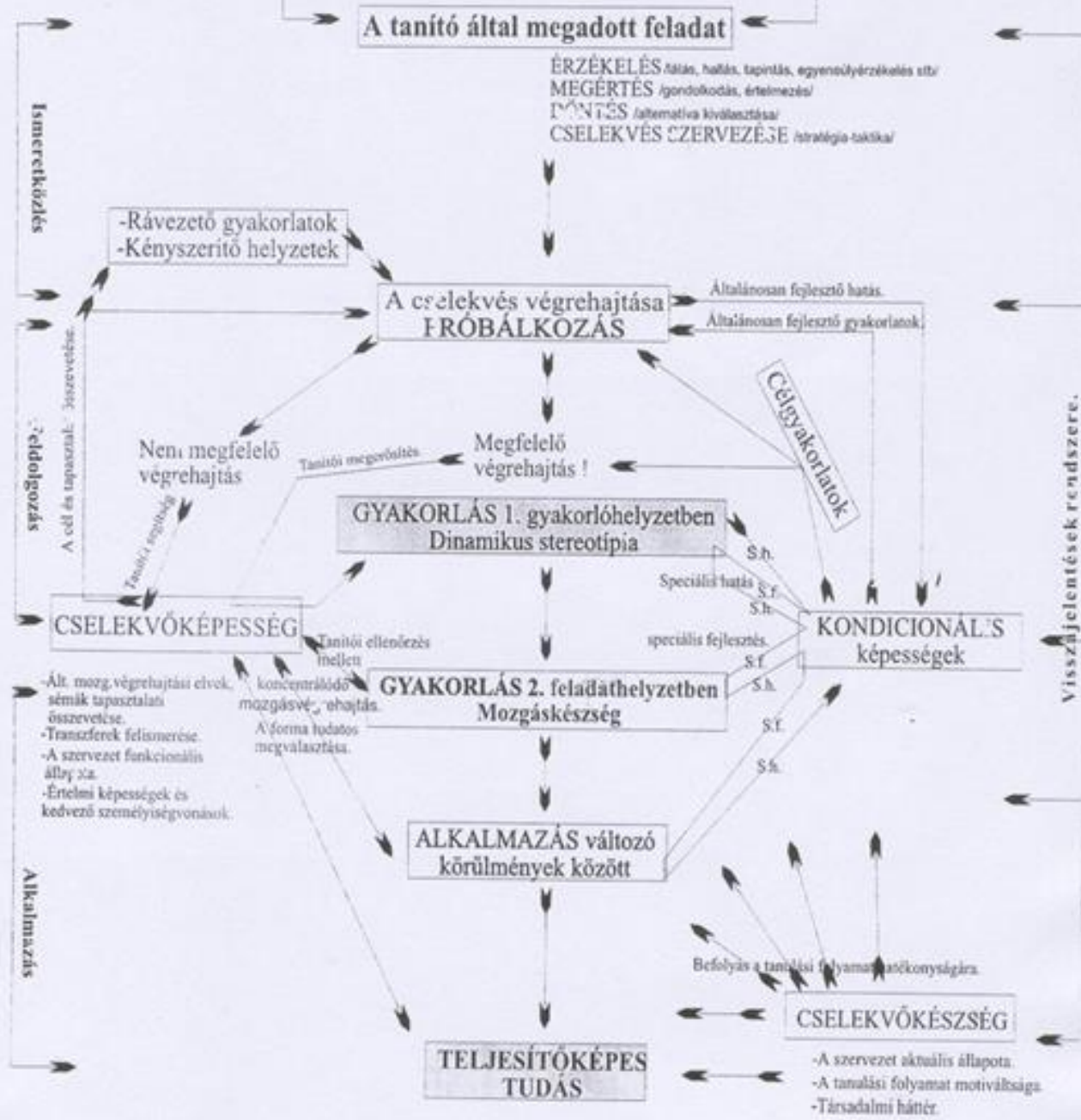
A motoros oktatás folyamatának didaktikai sajátosságai

- A folyamat egészében kiemelt szerepet játszik a gyakorlás
  - Gyakorlás az ismeret átadás és feldolgozás szakaszában
    - Első próbálkozás, elsődleges gyakorlás, durva koordináció
  - Gyakorlás az alkalmazás szakaszában
    - Gyakorlás „gyakorló helyzetben”
      - Cél a finom koordináció kialakítása
    - Gyakorlás „feladat helyzetben”
      - Cél a finom koordináció megszilárdítása

A motoros oktatás folyamatának didaktikai sajátosságai

- Az intellektuális ismeretek:
  - a feladat ismertetése
  - a végrehajtásra vonatkozó technikai magyarázat
  - hibajavítás
  - az értékelés interpretálása
  - a balesetvédelem
  - a felhasználási módok ismertetése
  - a feladathoz kapcsolódó játékszabályok.
- A folyamat hatékonyságát befolyásolja, az egyre differenciáltabb terminológiai pontosság.

Mozgástanulási, képességbéli **ELŐZMÉNYEK**

Az oktatási folyamat stratégiai jellemzői

- Az oktatási stratégiák didaktikai értelmezése
  - Sajátos célok elérésére szolgáló módszerek, eszközök, szervezési módok és formák olyan komplex rendszere, amely koherens elméleti alapokon nyugszik, sajátos szintaxissal rendelkezik és jellegzetes tanulási környezetben valósul meg
(Falus, 1997)
  - Komplex metodika
(Báthory, 1992)
  - Azoknak az egymással szorosan összefüggő döntéseknek az együttese, amelyek a tanulás tanítási folyamat irányításának jellegét, alapfelfogását, szervezési módját meghatározzák.
(Pedagógiai Lexikon, 1997)

Az oktatási stratégiák felosztása

- Célközpontú
  - Általános felépítésük egy konkrét célnak alárendelt
- Szabályozáselméleti
  - Különböző oktatási célok eredményes elérésére szolgál
- Tanári dominanciájú
  - Direkt (deduktív) tanítás, a tanuló felől megközelítve
- Tanulói dominanciájú
  - Indirekt (induktív) tanítás, a tanár felől megközelítve

Direkt (deduktív) tanítás

- A tanár-tanuló interakcióban a tanár tevékenységére tevődik a hangsúly
  - Az ismereteket és készségeket akkor sajátítják el a tanulók, ha a világos célokat elemeire bontjuk, s határozott, de nem autokratikus tanári irányítással végig vezetjük a tanulókat a tanítás menetén.
  - A tanár meghatározza a feladatot, amelyet mint mozgásmodell szemléltet és a tanulóknak ezt kell végezni.
- A tanári tevékenység főbb lépései
  - A feladat ismertetése
  - Előzetes tapasztalatok felidézése
  - Gyakoroltatás
  - Ellenőrzés, értékelés

Indirekt (induktív) tanítás

- A hangsúly a nevelési célokra kerül:
  - önállóságra nevelés
  - probléma megoldó készség
  - kreativitás
  - önkifejezésre késztetés
  - együttműködésre tanítás
  - motiválás., aktivizálás
- A tanári tevékenység főbb lépései:
  - a feladat kijelölése
  - gyakoroltatás (tanulói próbálkozások)
  - a lehetséges megoldások illetve a helyes megoldás megtalálása után pontos információk átadása, rögzítése, tudatosítása
  - ellenőrzés, értékelés

A tanulási stratégiák

- A strukturált tanulás
  - A tanuló a tanár által megtervezett úton és módon halad az elővételezett eredményét jelentő célíg.
- A tanulói tevékenység főbb elemei:
  - A feladat megértése
  - Elsődleges kipróbálás (a belső kép összevetése a mozgásfeladat végrehajtásával)
  - Gyakorlás az izomérzékelés bekapcsolásával
  - Gyakorlás azonos és változó körülmények között
  - Az eredmények külső és belső értékelése

A tanulási stratégiák

- Nyitott vagy nyílt tanulás
  - A tanulók aktív szerepet játszanak a saját tanulásuk irányításában, a tevékenységek kiválasztásában (A megerősítés itt is elvárás!)
  - A célhoz igazodó tartalom kiválasztásánál fő szempontok:
    - Realitás, életkor, képesség, mozgástapasztalat
- Céljukat tekintve
  - A kiindulási ponttól nyitott
    - Olyan mozgásfeladatok, melyeknek nincsenek specifikus kritériumai
  - A célhoz vezető úton nyitott
    - Olyan mozgásfeladatok, amelyben a próbálkozása valamilyen cél érdekében történik
- A tanulói tevékenység főbb elemei:
  - A feladat értelmezése
  - Próbálkozások, a helyes megoldás keresés
  - Külső megerősítések alapján a helyes megoldás gyakorlása
  - Külső értékelés utáni belső átélés

DIREKT vagy DEDUKTÍV TANÍTÁS		STRUKTURÁLT TANULÁS (egész, rész, illetve egészrész egész tanulás)	
OKTATÁSI CÉLOK			
Gyors és eredményes készségtanítás és -tanulás, mozgásformák tökéletesítése. Hatékony képességfejlesztés.			
TARTALOM			
Sportági készségek; bonyolult, összetett mozgásfeladatok; mozgásformák; képességfejlesztő gyakorlatok.			
OKTATÁSI FOLYAMAT			
Racionális, gazdaságos.			
A TANÁRI TEVÉKENYSÉG JELLEMZŐ	Direkt irányítás, szabályozás, vezérlés.	A TANULÓI TEVÉKENYSÉG JELLEMZŐI	Érzékelés, befogadás, megértés, együttműködés.
FOGLALKOZTATÁSI FORMÁK			
Együttes és csoportonkénti osztályfoglalkoztatás, csapatfoglalkoztatási formák, köredzés.			

INDIREKT vagy
INDUKTÍV TANÍTÁS

NYITOTT TANULÁS

OKTATÁSI-NEVELÉSI CÉLOK

A tanulók önállóan találjanak ki többféle megoldási módot, illetve találjanak rá a helyes megoldásra.

Önállóságra nevelés, problémamegoldó készség, kreativitás és együttműködés fejlesztése.

TARTALOM

Mozgásformák; képességfejlesztő gyakorlatok, alapkészségek.

OKTATÁSI FOLYAMAT

Kerülő utakon, próbálkozás felfedezés útján.

A TANÁRI
TEVÉKENYSÉG
JELLEMZŐI

Indirekt irányítás,
a tanulás támogatása,
segítése.

A TANULÓI
TEVÉKENYSÉG
JELLEMZŐI

Önálló, öntevékeny,
kipróbál, megtalál,
megold, kitalál.

FOGLALKOZTATÁSI FORMÁK

Együttes és csoportonkénti osztályfoglalkoztatás, illetve csapatfoglalkoztatási formák keretében, egyéni ütemben, egyedül, párokban és csoportokban történő munka.

Módszerek, eljárások

- A stratégia komplex metódika.
- A metódika módszerek, eljárások együttese.
- Bármilyen stratégiáról beszélünk az építő köveket a tipikus és sajátos akció formák, cselekvések, azaz metódikai eljárások alkotják.
- A stratégiai cél irányítúként befolyásolja az eljárások struktúrájának kialakítását és a szervezési módok megválasztását!

A módszerek didaktikai értelmezése

- A módszer nem más, mint az egyes didaktikai feladatok realizálását biztosító speciális eljárások (Nagy, 1968)
- A tanulók ismeretszerzését segítő oktatásban a pedagógus által alkalmazott egyes módok ismétlődő közös elemeiből spontán módon szerveződő vagy célszerűen szerkesztett eljárások együttese.
(Pedagógiai Lexikon, 1997)
- Az oktatási folyamatnak állandó ismétlődő összetevői, a tanár és a tanuló tevékenységének részei, amelyek különböző célok érdekében eltérő stratégiákba szerveződve kerülnek felhasználásra.
(Falus, 1998)

A módszerek felosztása és alkalmazása

- Tipikus metodikai eljárások:
  - Verbális: magyarázat, utasítás
  - Vizuális : közvetlen bemutatás, közvetett szemléltetés
  - Gyakorlati: segítségadás, gyakoroltatás
  - Összetett: hibajavítás
- A motoros cselekvésoktatásban alkalmazott eljárások:
  - Utánzás és hasonlat
  - Rávezető ill. kényszerítő helyzetek teremtése
  - Játékos cselekvéstanulás (nyitott stratégiákban)

Oktatási módszerek a motoros cselekvés didaktikájában

- A szóbeli kifejezés módszerei
  - Magyarázat
  - Elbeszélés
  - Beszélgetés
- A szemléltetés módszere
  - Bemutatás
  - Film
  - PC
- A gyakoroltatás
- Az önálló munkák felhasználása
- A hibajavítás
- A segítségadás
- Az ellenőrzés, értékelés

A nevelés módszerei a motoros cselekvés didaktikájában

- Az eljárásoknak azon körét nevezzük nevelési módszereknek, amelyeket a mozgásos cselekvésoktatás közben hangsúlyozottan nevelési céllal alkalmazunk.
- Nevelési célzatú beszélgetések
- Személyes példamutatás, eszménykép
- Követelésszokások kiépítése gyakoroltatással
- Ellenőrzés – önellenőrzés
- Buzdítás, ösztönzés, jutalmazás
- Büntetés

Foglalkoztatási formák

- Az oktatási stratégiát nem csak a módszerek és eljárások, hanem a szervezési módok és formák is képezik.
- A foglalkoztatás szervezeti formái: együttes és egyéni.
(Báthory, 1985)
- Interakciós formák: a frontális, az egyéni, a páros és a csoportos munkaformák.
(Rieder, Fischer, 1986)
- Az oktatás szervezési módjai ill. munkaformái az egyéni munka, a párban folyó tanulás, és a csoportmunka.
(Nádasi, 1998)

A fő munkaformák

- Kialakításának egyedüli szempontja: azonos, vagy különböző didaktikai feladattal foglalkoznak-e a tanulók:
  - Az osztályfoglalkoztatások (mindenki azonos feladattal, feladathelyzet megoldásával foglalkozik)
    - Együttes, csoport, egyéni
  - A csapat-foglalkoztatások (minden csapat más feladattal, feladathelyzet megoldásával foglalkozik)
    - Együttes, csoport, egyéni

EGYÜTTES OSZTÁLYFOGLALKOZTATÁS

VÁLTOZATOK	EGYÜTTES Egyidejűleg és azonos ütemben	EGYÜTTES Egyénileg eltérő ütemben		EGYÜTTES Párokban és csoportokban	
Oktatási stratégia	Direkt tanítás – strukturált tanulás	Direkt tanítás – strukturált tanulás	Indirekt tanítás – nyitott tanulás	Direkt tanítás – strukturált tanulás	Indirekt tanítás – nyitott tanulás
Tanári tevékenység	Közvetlen irányítás, vezérlés, szabályozás (utasítás, vezénylés, hibajavítás)	Közvetlen irányítás, szabályozás (hibajavítás, megerősítés, formáló értékelés)	Közvetett irányítás (tanácsok, javaslatok, megerősítések)	Közvetlen irányítás, szabályozás (hibajavítás, segítségadás, meg- erősítés, értékelés)	Közvetett irányítás (tanácsok, javaslatok, információk, megerősítések)
Tanulói tevékenység	Irányított tanulás – azonos munkatempó	Irányított tanulás – egyéni munkatempó	Egyéni munkatempó	Irányított tanulás – különböző munkatempó	Különböző munkatempó
Kiemelt célok	Motoros tanulás, képességfejlesztés	Motoros tanulás, önállóságra nevelés	Motoros tanulás, önállóságra, öntevékenységre stb. nevelés	Motoros tanulás, szociális tulajdonságok fejlesztése (együttműködés, segítségnyújtás stb.)	Motoros tanulás, szociális tulajdonságok fejlesztése (együttműködés, kommunikáció, segítségnyújtás stb.)
Felhasználási terület	Gimnasztikai (szabad-, kéziszer-, és szergyakorlatok); rendgyakorlatok; képességfejlesztő gyakorlatok; egyed sportági készségek tanulása, gyakorlása (például: súlylökés)	Gimnasztikai gyakorlatok önállóan (szabadgyakorlatok); mozgásformák gyakorlása, sportági készségek tanulása, gyakorlása (például: labdavezetésből fektetett dobás, alkarérintés falnál, összefüggő talaj- gyakorlat összeállí- tása stb.)	Mozgásformák tökéletesítése (mászások, kúszások stb.); játékos feladatmegoldások (akadályok leküzdése); sportági technikák előkészítése (dobásmódok kipróbálása)	Mozgásformák gyakorlása (dobások, hordások stb.); sportági készségek gyakorlása (alkarérintések párokban, illetve csoportokban; talajgyakorlati elemek gyakorlása párokban egymásnak nyújtott segítség- adással stb.)	Játékos feladat- megoldások; feladatok és feladathelyzetek megoldása (akadálypálya- építés és feladatok összeállítása; játékok kitalálása stb.)

A mozgástanítás és tanulás pedagógiai kérdései

- Motiválás
  - Szerepe az oktatási folyamat megindításakor
- Differenciálás
  - Áthathatják a folyamat egészét
- Ellenőrzés és értékelés
  - Kifejthetik hatásukat az elsajátítási folyamat kimenetelénél

Motiváció

- A motiváció: egy kívánt célállapot elérésére készítő, irányító interaktív tevékenység. A tanulási tevékenységre mozgósító különböző pedagógiai elvárások összessége, melyekkel a tanítási-tanulási folyamatban felébreszthető a tanulási kedv, a kitűzött célok eléréséhez szilárd elhatározás és hatékony tevékenység váltható ki a tanulóban.
- A motoros tanulás folyamata erős emóciók kíséretében zajlik.
- Gyermek és ifjú korban az affektív tényezők dominálnak, felnőtt korban előtérbe kerülnek a kognitívak.

Érzelmi szintek

- Befogadás: az affektivitás első szakasza.
- Reagálás: egy fokkal magasabb affektivitást jelez.
- Értékelés: előnyben részesítés.

- A motiválás eszközei a mozgástanítás és tanulás folyamatában:
  - Igényes magyarázat (tartalom, forma)
  - Szemléltetés (példamutató)
  - Önálló feladatok adása

Differenciálás

- Az egyének megismételhetetlen egyediségek, olyan sajátos biológiai, pszichikus és szocializációs struktúrákkal, amelyek csak rá jellemzők. (Lappints, 1997)
- A különbségtevés az egyének egyéni sajátosságaira tekintettel lévő fejlődés és fejlesztés lehetőségeinek és feltételeinek biztosítása. (Pedagógiai Lexikon, 1997)
- A tanulást dinamizáló legfontosabb tényező.
(Báthory, 1997)

A differenciálás szintjei

- Makroszintű differenciálás: a társadalmi ösztudás elosztása a képzési fokok rendszere segítségével (mindegyik képzési fok meghatározott tudásprofil és tudásmennyiséget hordoz).
- Mikroszintű differenciálás: a képzési fokokon belüli a képzésben résztvevők közötti tudáselosztással egyenlő (a résztvevő választhatja meg a tudástípust és a tudásmennyiséget irányultság és szellemi kapacitás alapján).
- Didaktikai differenciálás: a pedagógiai célok különböző utakon, módokon és eszközök segítségével történő megvalósítása a különböző individumok esetében.

A differenciálás elvi és gyakorlati kérdése

- ELVI: Minden – a folyamatban résztvevő – eljusson a tőlük elvárható maximális teljesítményig, de az egységesen elsajátított alapvető kultúrális javak bázisán.
- GYAKORLATI:
- D. a célokban
- Követelmények – értékelés
- D. az anyagban
- Módszerek és eljárások alkalmazása D. érdekében
- Munkaformák megválasztása
- Gyakorlási idő biztosítása
- Motiválás , aktivizálás
- Edzői szerepvállalás, viselkedés

Ellenőrzés és értékelés

- Az ellenőrzés és értékelés a pedagógiai folyamatban betöltött releváns helye és szerepe tény!
- Adatgyűjtés
  - Az értékelés alapját a mért adatok képezik
  - A különböző mérőeszközök és eljárások adekvát teljesítménymérést tesznek lehetővé
- Teszt
  - Az ellenőrzést a sporttudomány által meghatározott kritériumok alapján összeállított teljesítménypróbák és tesztek segítik
    - Tanulás-cél-orientációs tesztek
    - Norma-orientációs tesztek

Irodalom:

- Imre S.: Neveléstan. Bp. 1928.;
- Weszely Ö.: Bevezetés a neveléstudományba. Bp. 1932.;
- Ágoston Gy.: Neveléelmélet. Bp. 1970.;
- Nánási M. (szerk.): Pedagógia. Bp. 1971.;
- Szokolszky I.: Válogatott tanulmányok. Bp. 1972.;
- Mihály O.: Nevelésfilozófia és pedagógiai célelmélet. Bp. 1974.;
- Nagy S.: Az oktatáselmélet alapkérdései. Bp. 1981.;
- Boros D.: Bevezetés a neveléstudományba. Bp. 1987.;
- Faludi Sz.: Műveltség, iskola, munka. Válogatott pedagógiai tanulmányok. Bp. 1988.;
- Báthory Z.: Didaktika, oktatáskutatás. UPSzle, 1991. 7-8.;
- Mihály O.: Nevelésfilozófia, neveléelmélet. UPSzle, 1991. 7-8.;
- Ferenczi Gy.-Fodor L.: A pedagógia tudományelméleti alapjai. Kolozsvár, 1993.
- Balogh K., Gergencsik E. : Pedagógiai-pszichológia. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.;
- Bíróné N. E.: Sportpedagógia. Dialóg Campus Pécs , 2004.;